

Dušan Moro
JOSEPH RATZINGER I EKUMENIZAM

Joseph Ratzinger and ecumenism

UDK: 262.13 Benedictus XVI., papa "1981/2005"
261.8

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 09/2006.

Sažetak

Novoizabrani papa Benedikt XVI. je bio pročelnik Kongregacije za nauk vjere od 1981. do 2005. Ta teška i odgovorna služba kao da je "zasjenila" i stavila u drugi plan njegov široki teološki opus, a osobito njegovu ekumensku zauzetost.

U prvom dijelu rada iznosi se u bitnim crtama njegova najznačajnija teološka djela. Zatim se ukazuje na njegov doprinos ekumenskom pokretu i dijalogu Katoličke crkve s drugim kršćanskim Crkvama i crkvenim zajednicama.

U drugom dijelu članak se usredotočuje na ključna pitanja i goruće probleme ekumenizma, te se analizira specifični i osobni doprinos J. Ratzingera kao teološkog pisca i kao najbližeg suradnika pape Ivana Pavla II. u probijanju 'novih putova' na ekumenskom hodu i u nastojanju oko jedinstva svih Kristovih sljedbenika.

Ključne riječi: ekumenizam, J. Ratzinger, ekumenski pokret, ekumenski dokumenti, opravdanje, podijeljenost Istoka i Zapada, ekumenski susreti

UVOD

Kada je dana 19. IV. 2005., u konklavama, kard. Joseph Ratzinger, tadašnji pročelnik Kongregacije za nauk vjere, izabran za Rimskog biskupa, papu, mnogi su znatiželjno, a čak i s nekom neskrivenom strepnjom, gledali na budućnost ekume-

nizma i ekumenskog angažmana Katoličke crkve na početku 21. stoljeća i za vrijeme njegova pontifikata.

Naglašavan je izraziti i neumorni ekumenski zanos i zauzetost blagopokojnoga pape Ivana Pavla II. Podsjećalo se na njegov 27-godišnji pontifikat i na sve ono što je on napisao, izgovorio i koje je značajne čine, geste učinio u brojnim kontaktima s drugim kršćanskim Crkvama i crkvenim zajednicama. Posebno se isticala njegova enciklika "Ut unum sint" od 25.V. 1995. i njezin odlučni zahtjev, poticaj teozima sviju Crkava "da uspostave (s njim) i o ovom predmetu (prvenstvu Rimskog biskupa, m.o.), bratski, strpljiv dijalog u kojem bismo se mogli slušati... imajući na umu samo Kristovu volju o svojoj Crkvi, dopuštajući da nas prožme njegov molitveni vapaj, tako 'neka i oni budu jedno, da uzvjeruje svijet da si me ti poslao'(Iv 17,21)"¹

Da se s izborom kard. J. Ratzingera taj 'nepovratni put' Katoličke crkve nije promijenio, niti će se mijenjati, potvrđuje i dosadašnje ekumensko nastojanje kard. Ratzingera, kao i prvi nastupi novoizabranog Rimskog biskupa.

Stoga je potrebno obnoviti poznavanje njegova ekumenskog doprinosa dosad, tj. i prije samog izbora za papu, te vidjeti njegovu usmjerenost i vjernost svemu onome što je već inaugurirao Drugi vatikanski sabor, posebice sa svojim dekretom o ekumenizmu "Unitatis redintegratio" od 21.XI. 1964.

Zato ćemo se u ovoj studiji pozabaviti teološkim razvojem i važnijim jelima samog kard. J. Ratzingera, te u drugom dijelu, izložiti njegovo viđenje ekumenskog pokreta, te njegov doprinos u pojedinim, važnim dokumentima koji su obilježili kraj 20. st. i dali snažni zamah i poticaj ekumenskim djelatnicima i cjelokupnim Crkvama na putu do željenog jedinstva svih kršćana.

Naravno, prikaz ne može donijeti cjelokupni doprinos njegove djelatnosti, jer to vrijeme seže sve do II. vat. sabora (1962.-1965.), te preko njegove službe, kao nadbiskupa Muenchena i Freisinga, te, kasnije, kao pročelnika Kongregacije za nauk vjere.

U tom svjetlu, potrebno je vidjeti i prve nastupe Pape Benedikta XVI., koji će ocrtati i potvrditi njegovu dosadašnju zauzetost i vjernost saborskoj nauci i neopozivost na putu i radu oko crkvenog jedinstva svih kršćana.

¹ IVAN PAVAO II., enciklika "Ut unum sint", br. 96, KS-Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Dokumenti 104, str. 106.

Ograničit ćemo se, dakle, na najvažnije crte te zauzetosti i doprinosa koji je uvijek aktualan i vrijedan za sam ekumenski pokret.

1. TEOLOŠKI OPUS

Nakon izbora za Rimskog biskupa (19. 04. 2005.) porastao je u čitavom, a osobito u katoličkom svijetu, interes za cjelokupni teološki opus profesora sistematske teologije, kasnijeg pročelnika Kongregacije za nauk vjere Josipa Ratzingera. Njegove knjige, studije, nastupi iz prethodnih desetljeća ponovno se tiskaju, prevode na mnoge svjetske jezike i tako postaju dostupni širokoj javnosti i samim vjernicima pojedinih Crkava i crkvenih zajednica.

Ističe se i činjenica da je mladi profesor dogmatske teologije iz Freisinga, Bonna, Muenstera, Tuebingena i Regensburga (krajem 50-ih i početkom 60-ih godina) bio teološki stručnjak i savjetnik kardinala Fringsa, nadbiskupa Koelna na Drugom vatikanskom saboru (1962.-1965.).

God. 1977. prof. Joseph Ratzinger će biti, od pape Pavla VI., imenovan za nadbiskupa Muenchena i Freisinga, a na molbu i zahtjev pape Ivana Pavla II., od 1981. obnašat će najtežu i najzahtjevniju službu u Rimskoj kuriji, službu Pročelnika Kongregacije za nauk vjere. To će vršiti sve do samog izbora i preuzimanja papinske službe u Kat. crkvi 2005.

Budući da je bibliografija prof. J. Ratzingera preopširna i obuhvaća raspon od 1954. do danas nemoguće je, a mislim i nepotrebno, sve to nabrojiti. Uostalom, to su već učinili drugi.²

Interesantno je pripomenuti da je Joseph Ratzinger okrunio svoj teološki studij i formaciju disertacijom i proučavanjem sv. Augustina i njegovog tumačenja Crkve kao naroda Božjega.³

² Upućujemo na djelo "Joseph Cardinal Ratzinger. Weggemeinschaft des Glaubens. Kirche als Communio. Festgabe zum 75. Geburtstag" (Hrsg. von Schuelerkreis. Redaktion Stephan Otto Horn und Vinzenz Pfner), Sankt Ulrich Verlag, Augsburg, 2002. Na kraju te knjige, na str.261-324. donosi se bibliografija kard. Ratzingera od 1954 do 1.02.2002. i sadrži sve njegove objavljene knjige, studije objavljene u raznim časopisima, te stručne doprinose edicijama, kao što su to *Sacramentum Mundi*, *Mysterium Salutis*, raznim leksikonima i enciklopedijskim izdanjima i sl.

³ Joseph Ratzinger, *Popolo e casa di Dio in sant' Agostino*, Jaca Book, Milano 1971. Izvorno izdanje je *Volk und Haus Gottes in Augustins Lehre von der Kirche*, Muenchen 1954.

Svakako, da će i to utjecati i dati određene smjernice i nadahnuće i za samu koncilsku dogmatsku konstituciju o Crkvi “Lumen gentium” i za sam raspored poglavlja, gdje će, nakon govora o Crkvi kao misteriju, i Crkvi kao sakramentu u Kristu, slijediti 2. poglavlje Konstitucije, naslovljeno upravo “Božji narod”⁴

Habilitacijska radnja, tj. djelo kojim je mladi profesor Joseph Ratzinger postao docent na Teološkom učilištu u Freisingu, a poslije i u Bonnu, obrađuje teologiju povijesti kod sv. Bonaventure, teologa iz zlatnog doba skolastike.⁵

Polazišna točka tog istraživanja bijaše pitanje o pojmu, kategoriji i značenju Objave kod tog velikog franjevačkog mislioca i pisca. Ratzinger je to djelo završio u ljeto 1955. ali su se problemi s dopunama i preradama otegli, te je do konačnog objavljivanja došlo tek 1959. Nije nevažno spomenuti da je glavni mentor tog habilitacijskoga rada bio, tada, vrlo poznati i zahtjevni profesor Gottlieb Soehngen, neosporni autoritet za pitanja nauka o Objavi i tumačenja o božanskoj Objavi kroz povijest teologije.

Prije samog Sabora Ratzinger će aktivno sudjelovati u teološkim raspravama i u brojnim publikacijama, leksikonima i teološkim enciklopedijama, koje će se pojavljivati početkom 60-ih godina. Tako će, npr. zajedno s Karlom Rahnerom, u novoosnovanoj seriji “Quaestiones disputatae” objaviti zajednička djela koje će imati velikog odjeka i koje će, susljedno, biti i središnja tema saborskih rasprava.⁶

Poslije II. vat. sabora, tj. 1972. J. Ratzinger je, s drugim teolozima, i osnivač časopisa “Communio” koji će se posvetiti promoviranju i širenju saborskih misli i smjernica, suprotstavljajući se nekim negativnim tendencijama i samovoljnoj interpretaciji koncilske obnove.

Ipak, najveći interes i svjetski odjek imat će njegova predavanja i tumačenje *Apostolskog vjerovanja*, koje se pojavilo 1968. i

⁴ Vidi *Lumen gentium*, II. pogl. br.9-17: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, KS, Zagreb 1970., str. 105-119.

⁵ *Die Geschichtstheologie des heiligen Bonaventura*, Muenchen 1959. Ponovno izdanje s predgovorom izišlo je 1992. u St. Ottilien. To značajno djelo je već 70-ih i 80-ih godina prevedeno na mnoge svjetske jezike, i doprinijelo je i pojačanom interesu za teološki opus sv. Bonaventure, posebice u god. 1974., kada se slavila i 700-a godišnjica smrti sv. Bonaventure i kada je Collegio S. Bonaventura u Grottaferrati objavio 5 velikih voluma s glavnim djelima tog franjevca. Ratzinger obrađuje, uglavnom, najvažnije Bonaventurino djelo *Collationes in Hexaemeron*.

⁶ To su *Episkopat und Primat* (QD 11), Herder, Freiburg/B 1961. (1963.) i *Offenbarung und Ueberlieferung* (QD 25), Herder, Freiburg/B 1965.

koje je doživjelo mnogobrojna izdanja na njemačkom, a prevedeno je na više od 20-ak svjetskih jezika.⁷

Slijedit će druga teološka djela, s temama kao što su “Novi narod Božji. Nacrt za eklezioologiju”⁸, zatim “Vjera i budućnost”⁹, te osobito vrijedno i značajno djelo “Dogma i navještaj”.¹⁰

Interes i teološki raspon obuhvaća široko područje, od osnovnog bogoslovlja i sistematske teologije, pa sve to praktičnih, pastoralnih problema. Posvećuje se i pojedinačnim pitanjima, kao što su to eshatologija¹¹, trinitarna teologija¹², spase-nje čovjeka¹³, otkupljenje¹⁴, Crkva¹⁵, euharistija¹⁶, sakramenti¹⁷, mariologija¹⁸, i mnoge druge teme.¹⁹

Početkom 80-ih godina pojavit će se i kapitalno djelo tadašnjeg profesora i plodnog teološkog pisca i mislioca. Ono će još više učvrstiti autoritet i oštroumnost, pronicavost i duboke analize teologa iz Marktla am Inn-u, u Bavarskoj. To je opsežno djelo: “Učenje o teološkim načelima. Temelji fundamentalne teologije.”²⁰ To djelo će imati izrazito ekumensko obilježje – pozabavit će se temeljnim pitanjima kao što su to Sv. pismo, Predaja,

⁷ *Einfuehrung in das Christentum. Vorlesungen ueber das Apostolische Glaubensbekenntnis*, Muenchen 1968. Hrvatski prijevod se pojavio već 1970. *Uvod u kršćanstvo. Predavanja o apostolskom Vjerovanju*, KS, Zagreb 1970; 1988.

⁸ *Das neue Volk Gottes. Entwuerfe zur Ekklesiology*, Duesseldorf, 1969. I to je djelo prevedeno na sve veće svjetske jezike.

⁹ *Glaube und Zukunft*, Muenchen 1970.

¹⁰ *Dogma und Verkuendigung*, Muenchen (Freiburg/B.) 1973.

¹¹ *Eschatologie. Tod und ewiges Leben* (KKD Bd IX), Regensburg 1977.

¹² *Der Gott Jesu Christi. Betrachtungen ueber den Dreieinigen Gott*, Muenchen 1976.

¹³ Zajedno s U. Hommesom, *Das Heil des Menschen. Innerweltlich-christlich*, Muenchen 1975.

¹⁴ *Erloesung, mehr als eine Phrase?*(Steinfelder Kleinschriften 3) Steinfeld, 1977.

¹⁵ Zajedno s Karlom Lehmannom, *Mit der Kirche Leben*, Freiburg/B, 1977.

¹⁶ *Eucharistie- Mitte der Kirche*, Muenchen 1978.

¹⁷ *Zum Begriff des Sakramentes* (Eichstaetter Hochschulreden 15), Muenchen 1979.

¹⁸ Zajedno s Hans Urs von Balthasarom, *Maria-Kirche im Ursprung*, Freiburg/B. 1980.

¹⁹ Vidi J. Cardinal Ratzinger, *Weggemeinschaft des Glaubens. Kirche als Communio*, str. 265-270. gdje je donesena opširna bibliografija i teološki opus J. Ratzingera iz tog doba.

²⁰ *Theologische Prinzipienlehre. Bausteine zur Fundamentaltheologie*, Muenchen 1982. Drugo, nepromijenjeno izdanje objavljeno je kod Ericha Wewela Verlags, Donauwoerth, 2005., nakon izbora za papu.

sadržaj vjere, strukture i načela na kojima počiva i ostvaruje se povijest spasenja.

Drugi dio te knjige pozabavit će se ekumenskom problematikom koja je, nakon Drugog vatikanskog sabora i početkom 80-ih godina 20. st., došla do određenih rezultata i teoloških usaglašavanja. Tu su pojašnjeni određeni stavovi i nesporednosti, nastali nakon Izjave "Mysterium Ecclesiae" od 24.06. 1973., te problemi Predaje u Crkvi i ključnog pitanja "successio apostolica", i svećeničkog reda i ređenja.²¹

Nakon stupanja na dužnost pročelnika Kongregacije za nauk vjere, kard. Ratzinger će jednakom marljivošću i zauzetošću nastaviti svoj znanstveni i teološki rad. Uslijedit će brojni interventi, predavanja u raznim prigodama, studije, razgovori i objavljivanje tih djelatnosti, intervjui u novinama i s raznim novinarima, te pojašnjavanje pojedinih, krivih, iskrivljenih i pogrešnih informacija i interpretacija, pa čak i određenih zabluda na području teologije i crkvenog nauka.²²

Osim samostalnih djela, studija i rasprava, teolog J. Ratzinger se istakao i kao urednik i suurednik brojnih teoloških djela, leksikona, zbornika, posvećenih pojedinim temama ili pojedinim značajnim teolozima, ili u raznim prilikama života Crkve u drugoj polovici 20. stoljeća.

S ekumenskog zrenika značajna su, osobito dva djela: "Ekumenska istraživanja", izdano zajedno s Hansom Kuengom²³ i "Služba jedinstva (Rimskog biskupa)".²⁴

U njegov opus i doprinos teološkoj misli i istraživanju treba ubrojiti i same dokumente i Izjave Kongregacije za nauk vjere koji su se pojavili i nose potpis njezina pročelnika, i to u vremenu od 1981. do 2005. Usput valja spomenuti da je sam pročelnik Kongregacije za nauk vjere po svojoj službi, i pročelnik Međunarodne teološke komisije, koja je mnogo doprinijela razvoju i tumačenju kršćanske poruke, osobito u vrijeme kard. Josepha Ratzingera. Isto tako, on je i pročelnik Papinske Biblijske komi-

²¹ Usp. nav. dj., str. 203-327.

²² Značajni su njegovi "Razgovori o vjeri" s novinarom Vittorio Messori. Vidi «Rapporto sulla fede. Vittorio Messori a colloquio con Joseph Ratzinger», Torino 1985. Vidi hrvatski prijevod: "Razgovor o vjeri. Jasni odgovori na suvremene dvojbe", Verbum, Split 2005.

²³ *Oekumenische Forschungen*, Freiburg/B. 1967-1970.

²⁴ *Dienst an der Einheit. Zum Wesen und Auftrag des Petrusamtes*, Duesseldorf 1978.

sije. Sve to svjedoči o velikom obujmu posla i odgovornosti, kao i o stručnoj i znanstvenoj djelatnosti kard. Ratzingera i njegovom doprinosu, te o interesu koji je porastao otkada je on izabran za papu.²⁵

2. EKUMENSKI DOPRINOS I ZAUZETOST

Kao teološki stručnjak i savjetnik kard. Fringsa iz Koelna, J. Ratzinger je sudjelovao i dao doprinos u mnogim saborskim raspravama. Ali to saborsko vrijeme ostavljamo po strani, jer je o njemu mnogo napisano i imamo brojna svjedočanstva, dnevnike sa Sabora.²⁶ Ograničit ćemo se samo na neke intervente, studije, članke i doprinos kard. J. Ratzingera kao teologa ekumenizmu i ekumenskom pokretu u razdoblju od početka 1970-ih godina, te na neka načela koje je on izrazio u svojim najznačajnijim djelima, posebice u knjizi "Theologische Prinzipienlehre" iz 1982. i u djelu "Kirche. Oekumene und Politik" iz 1987. One, te neki drugi, manji interventi i studije, razbacane po raznim teološkim, ekumenskim časopisima, osvjetlit će njegov pristup i jasna stajališta, koja, opet, snažno dolaze do izražaja i na početku njegova pontifikata.

Već u ranim 70-im godinama prošlog stoljeća Ratzinger surađuje sa zakladom "Pro Oriente" iz Beča, koju je 4. 11. 1964. osnovao kardinal Franz Koenig, sa ciljem da se uspostave tješnje veze s istočnim-pravoslavnim i pravoslavnim Crkvama.²⁷

U svojoj više od 40 godina plodnoj djelatnosti ta je zaklada organizirala brojne simpozije, susrete, istraživanja. S nakladničkom kućom "Tyrolia" iz Innsbrucka, organizirala je tzv. "Tyrolia Reihe", tj. niz publikacija koje su rezultat simpozija i teoloških konferencija u Beču, u vremenu od 1970-ih do 2003. Do sada je objavljeno 29 svezaka tih doprinosa i predavanja.²⁸

²⁵ Izborom za papu 19. 04. 2005. vidljivo je da se taj interes i ponovno objavljivanje nekih njegovih djela, te prevođenje i tiskanje na mnogim drugim jezicima pojačao i doprinosi dubljem poznavanju njegovog ogromnog opusa kroz proteklo vrijeme, gotovo kroz 50-ak godina.

²⁶ Možemo samo uputiti na dnevnike sa Sabora U. Bettija, Y. Congara i drugih. U posljednje vrijeme pojavila se i knjiga Freddyja Derwaha, *Der mit dem Fahrrad und der mit dem Alfa kam. Benedikt XVI. und Hans Kueng*, Pattloch, Muenchen 2006., gdje se opisuje to saborsko iskustvo i doprinos dvojice teologa.

²⁷ Vidi <http://www.pro-oriente.at/?site=kastiftung>

²⁸ Vidi <http://www.pro-oriente.at/?site=20041124144524pro> Session

U svesku br. 4., sakupljen je i doprinos triju konferencija: "O Koncilu i nezabludivosti" (od 4.-6.V. 1972.); "O jednoj Crkvi i mnogim Crkvama" (12-14. IV.1973.), i "Prognoze za ekumensku budućnost" (od 25. do 26. I.1976.). Upravo je Joseph Ratzinger imao predavanje, studiju pod naslovom "Prognoze za budućnost ekumenizma", i to iz katoličke perspektive, kao odgovor na druga, nekatolička stajališta i prognoze.²⁹

Nakon što je napravio jasnu distinkciju podjela u Crkvi Kristovoj, počevši od one prvotne koja je nastala nakon Kalcedonskog sabora (451.) i neprihvatanje kalcedonske formule od strane nekih istočnih (danas nazvanih staro-istočnih Crkava!), te nakon raskola od 1054., i na početku 16. st. na Zapadu, autor se u toj studiji okreće središnjem problemu odnosa između Zapadne, Latinske (Rimokatoličke) crkve i Pravoslavnih crkava. To je problem papinskog primata i definicija I. vatikanskog sabora. On ističe da je "zasigurno Rim drugačije od Istoka, pridavao veću težinu 'petrinskim riječima' u Novom zavjetu, i time je, u stvari, Predaju od samog početka čvrsto držao. Ali, u stvarnom životu Crkve i u važećoj jezgri njezina ustrojstva ostala je sakramentalna struktura uvijek živom i ona je bila, u svom jedinstvu s Petrovom službom odlučujuća, (tj. onaj nosivi element)".³⁰

Upravo ta sakramentalna struktura Crkve, tj. sve ono njezino duhovno, liturgijsko, misterijsko i sakramentalno ustrojstvo jest temelj koji je zajednički i na koji se pozivaju obje Crkve i koje gledaju na Pracrkvu, ili Crkvu prvih stoljeća, kao na svoj *izvor*, *polazište* i nešto što treba otkriti, revalorizirati i na čemu treba graditi zajednički hod do željenog jedinstva.

To je, ujedno, i jedini put i putokaz koji će ekumenski pokret prepoznati i koji će postati osnovica i poticaj za veće zajedničko djelovanje i usmjeravanje na ono što je Krist osnovao i želio od svoje zajednice – Crkve (usp. Iv 17, 21-23).

2.1. Podijeljenost između Istoka i Zapada

Ekumenska zauzetost i opredijeljenost kard. J. Ratzingera, sadašnjeg pape Benedikta XVI., manje su poznata široj javnosti. Gledalo se na njega, uglavnom, kao strogog i nepopustljivog pro-

²⁹ Vidi *Oekumene, Konzil. Unfehlbarkeit*, (Hrsg. im Auftrag des Stiftungsfonds PRO ORIENTE, Wien), Tyrolia Verlag, Innsbruck-Wien-Muenchen 1979., str. 208-215.

³⁰ J. Ratzinger, *Prognose fuer die Zukunft*, str. 210.

čelnika Kongregacije za nauk vjere, i upotrebljavali su se izrazi kao "Panzerkardinal" ili još nešto gore. Tek sa izborom za Rimskog biskupa i ponovnim objavljivanjem i interesom za njegove knjige, studije i razne nastupe, počinje se otvarati široki spektar njegove aktivnosti i njegov jasni doprinos cjelokupnom ekumenskom pokretu.

Sam je kard. Ratzinger, početkom 80-ih godina, u razgovoru s novinarom V. Messoriem, istaknuo jasnu misao, da su "ekumenska nastojanja u ovom razdoblju povijesti Crkve integralni dio razvoja vjere."³¹

Doista, nauk Drugog vatikanskog sabora o ekumenizmu, te sami posaborski razvoj ekumenske misli, te doprinos blagopokojnog pape Ivana Pavla II., ne mogu se smatrati nečim što ne doprinosi razvoju vjere i ne utječe na djelovanje Katoličke crkve.

U to razdoblje, tj. 40 godina razvoja saborske misli o ekumenizmu, ne može se govoriti, a da se ne spomene i doprinos i utjecaj kard. Josepha Ratzingera. Kao pročelnik Međunarodne teološke komisije i Papinske biblijske komisije, imao je priliku, tj. dužnost i obvezu, raditi na raznim pitanjima i problemima koja zadiru u odnose između kršćanskih Crkava, te rješavanju određenih pitanja vezanih za razvoj ekumenizma. Sudjelovao je i pri izradi i potpisivanju raznih dokumenata kojima se rješavalo određeno sporno, teološko pitanje. Kao takav, sudjelovao je na raznim, ekumenskim skupovima, držao predavanja po svijetu, i bio član raznih bilateralnih komisija za pojedino pitanje. U poslijesaborsko vrijeme on će s ostalim istaknutim teolozima, kao što su to H.U.von Balthasar, H. de Lubac, Y. Congar i drugi, osnovat i pokrenuti časopis, pod nazivom "Communio", koji će promovirati saborske ideje i odluke, te pokazati univerzalnost (katolicitet) Crkve. Taj časopis se pojavljuje 1972. i u njemu će Ratzinger 10-ak godina djelovati u uredničkom vijeću i kao jedan od najvjernijih suradnika.³² Osim toga, Ratzinger je surađivao i u reviji "Concilium" i drugim vrijednim časopisima s ekumenskom problematikom.

³¹ J. Ratzinger-V.Messori, *Razgovori o vjeri. Jasni odgovori na suvremene dvojbe*, Verbum, Split 2005., str. 145.

³² Revija "Communio" 34 (2005.), November-Dezember objavila je i svu bibliografiju, tj. članke, studije i sve doprinose pape Benedikta XVI. od 1972. do 2001. Vidi str. 641-644.

Ipak, čini nam se najznačajnijim njegov doprinos i jasne ideje o ekumenizmu izraženima na skupovima zaklade "Pro Oriente". U jednom od tih priloga, kard. J. Ratzinger se odvažio govoriti i o određenim predviđanjima za budućnost ekumeniskog pokreta. Pri tome, u uvodu, tada uvaženi profesor teologije i koncilski stručnjak J. Ratzinger pojašnjava ključno pitanje: "Tko želi dati neku prognozu za budućnost ekumenizma, mora najprije objasniti što on podrazumijeva pod ekumenizmom, tj. kako on podijeljenost kršćanstva vidi i kakav model jedinstva ima pred očima. Meni se čini da se u nepreglednom mnoštvu podjela od kojih je kršćanstvo razdijeljeno, nalaze samo dva osnovna oblika podjela kojima, tada također, odgovaraju dva različita modela jedinstva. Prvi oblik susrećemo kod starokršćanskih Crkava, i on vrijedi, također, i temeljno još za podjelu između Istoka i Zapada.... Drugi tip nalazi se kod podjela koje su nastajale u slijedu reformacijskog pokreta iz 16. stoljeća."³³

Stoga je i potrebno vidjeti i njegov stav na jedan diferencirani način, tj. stav teologa, poslije biskupa i kardinala J. Ratzingera o pitanjima crkvenih podjela i sada oko jedinstva s Crkvama kršćanskog, tj. pravoslavnog Istoka, i stav prema Crkvama i crkvenim zajednicama koje su proistekle iz reformacije i kojih je danas veliko mnoštvo.³⁴

Interesantno je spomenuti da je već deset godina nakon završetka Drugog vatikanskog sabora teolog J. Ratzinger iznio bilancu tog razdoblja, tj. *receptiju* (prihvaćanje) i oživotvorenje koncilskih odredbi i dokumenata. Značajno je da se tu Ratzinger osvrće na sabore prvotne Crkve, donoseći iskustvo velikih teologa za vrijeme i nakon Nicejskog sabora (325.) i carigradskog sabora (381.), te teško razdoblje recepcije odluka tih Sabora. Pri tome on donosi izvješće povjesničara Euzebija Cezarejskoga, zatim Grgura Nazijanskog, te Bazilija Velikog,³⁵ te nabroja poteškoće koje nastaju tek nakon završetka samog Sabora.

Slično bi se, prema njemu, moglo reći i za II vat. sabor. Koncil koji nije razlog, niti uzročnik krize Crkve u posaborskom vremenu, kako su to mislili pojedinci i neke skupine. Dakle, za bolje razumijevanje koncilске misli i odluka Sabora, a time će

³³ J. Ratzinger, *Prognosen fuer die Zukunft*, str. 208.

³⁴ Napominjemo da je u Ekumenskom vijeću Crkava (WCC), sa sjedištem u Ženevi, 2006., na IX. konferenciji u Porto Alegre (Brazil) bilo zastupljeno 348 kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica.

³⁵ Vidi J. Ratzinger, *Theologische Prinzipienlehre*, str. 383-384.

se učiniti i velika usluga ekumenizmu i drugim velikim inicijativama Sabora, J. Ratzinger zahtijeva da se shvati pravi smisao Sabora, kao i određene povijesne uvjetovanosti, te da se odbaci određena preuzetnost i pretjerani optimizam, koji je nastao neposredno nakon Sabora. On primjećuje: "Čini mi se da ovdje dvije postavke igraju ulogu koja je u svijesti koncilskih Otaca, koncilskih savjetnika i koncilskih izvjestitelja zadobivala sve veće i rastuće značenje. Sabor se shvaćao kao veliko istraživanje (propitkivanje) svijesti Katoličke crkve; htio je to, konačno, biti čin pokore, neki čin obraćenja. To se pokazalo ne samo na ispovijestima krivnje, na svestranosti samooptuživanja.... nego i na predodžbi o grešnoj Crkvi uopće... Na Sabor je zapuhalo nešto slično u Kennedyjevoj eri; nešto od naivnog optimizma i koncepta velikog društva: mi možemo sve ostvariti, kada mi to samo želimo i upotrijebimo sredstva za to. I upravo prekid te povijesne svijesti; taj otklon od onoga što je (već) bilo, donio je predodžbu(pomisao) nekog "nultog sata", u kojemu sve iznova započinje i u kojemu se, sada, sve izvršava dobro, što je, dosada, bilo loše učinjeno".³⁶

Naravno, takav stav, primijenjen na odnose između kršćanskog Istoka i Zapada, ne pridonosi nimalo naporima za ostvarenje kršćanskog jedinstva. Upravo to odbacivanje svijesti, pa i podsvijesti, da je s II. vat. saborom započelo sve "ispočetka" i da je to jedino vrijedno, jest prvi korak pri sagledavanju cjelokupnih odnosa i veza koje postoje između Istoka i Zapada, tj. između Katoličke crkve i ostalih pravoslavnih Crkava. Te veze su još uvijek snažne i temeljne za jednu i za druge Crkve. U tom smislu, usprkos podjelama i raskolima koji su se događali, ostalo je ono temeljno, strukturalno jedinstvo. A ostvarenje potpunog jedinstva je cilj cjelokupnog ekumenskog pokreta, i svih nastojanja Katoličke crkve i njezinih vrhovnih pastira.

Ali, što je to što se treba učiniti u međusobnom dijalogu i zajedničkom teološkom istraživanju između Istoka i Zapada? Teolog J. Ratzinger, baveći se tim pitanjima sredinom 70-ih godina, daje određene naznake koje su aktualne i danas.

Naglašavajući ono temeljno i zajedničko i što je jednakom vjernošću i teološkim učenjem prihvaćeno i što ulazi pod pojmove *successio apostolica*- apostolsko nasljeđe, baština, on se dotiče i ključnog pitanja koje još uvijek predstavlja kamen-spotica-

³⁶ Isto, str. 388.

nja u odnosima između Istoka i Zapada. To je pitanje papinskog primata, prvenstva i jurisdikcijske ovlasti koje je Prvi vat. sabor definirao (1869-1870.).

Ali, on daje i neka konkretna, rekli bismo, prijelazna rješenja, koja bi mogla pospješiti i ubrzati ekumenski dijalog i dovesti do sjedinjenja Kat. crkve i Crkava kršćanskog Istoka, prvenstveno Crkava bizantske tradicije i Crkava u slavenskim narodima koji se diče i njeguju baštinu pravoslavlja.

Tijekom višegodišnjeg istraživanja tih gorućih problema ekumenizma, J. Ratzinger je razvio i svoj posebni model mogućeg i željenog sjedinjenja kršćanskih Crkava. W. Thoenissen, govoreći o zajedništvu kroz sudjelovanje u djelu i nauku Isusa Krista, drži da je Ratzinger razvio model sjedinjenja i zajedništva koji je sličan onome modelu O. Cullmanna, tj. koji se definira kao “*zajedništvo u različitosti*”. Za samog Ratzingera on piše: “Na predoznačenom, Cullmannovom putu, vidi također i kardinal Ratzinger rješenje ekumenske problematike. Njegova teza glasi: pronaći jedinstvo preko različitosti; te u podjelama preuzeti ono plodonosno, to pročistiti i prihvatiti ono pozitivno od različitosti. To sve u nadi da, na kraju, podjela prestane.”³⁷

Na tom tragu može se analizirati i posebni Ratzingerov pristup problemu koji je najveći između kršćanskog Istoka i Zapada, tj. problema papina prvenstva. U svezi s tim on iznosi i konkretno rješenje u odnosima pravoslavlja i Katoličke crkve. To je on već izrazio 1976. kada je napisao: “Sjedinjenje bi se, ovdje, moglo dogoditi na ovom temelju, tj. da, s jedne strane, Istok odustane osporavati kao heretički zapadni razvoj u drugom tisućljeću, i da prihvati Katoličku crkvu u njezinom obliku kao pravovjeran koji je ona u tom razvoju pronašla (oblikovala), dok, s druge strane, Zapad treba priznati Crkvu Istoka u obliku koji je ona sačuvala, kao pravovjeran i pravno vrijedan.”³⁸

To jasno stanovište ostaje kao načelo i kao polazište za djelotvorni dijalog i hod u budućnosti obiju Crkava. To će J. Ratzinger još više razraditi, početkom 80.-ih godina, u svom, možda, najvažnijem i najopsežnijem teološkom djelu “Učenje o teološkim načelima. Temelji za fundamentalnu teologiju”.³⁹

³⁷ W. Thoenissen, *Gemeinschaft durch Teilhabe an Jesus Christus. Ein katholisches Modell fuer die Einheit der Kirchen*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1996., str. 19.

³⁸ J. Ratzinger, *Prognosen fuer die Zukunft*, str. 212.

³⁹ Prvo izdanje pojavilo se 1982. a drugo 2005.

Za odnos Katoličke crkve i kršćanskog Istoka, on će, tada zapisati: “Stoga, moja dijagnoza o odnosu Istok-Zapad u Crkvi glasi: crkveno jedinstvo između Istoka i Zapada jest, temeljno-teološki, moguće; ali još nije duhovno dovoljno pripremljeno. I zato, nije praktično još zrelo. I kada ja kažem: temeljno je teološki moguće, to ipak uključuje da se u budućem sagledavanju tih teoloških mogućnosti, nalazi još mnoštvo zapreka, od Filioque, pa sve do pitanja nerazrješivosti braka”.⁴⁰

Iz svega toga dade se zaključiti da je pred jednom i pred drugom Crkvom (tj. Crkvama) još mukotrpan hod i zajedničko, teološko istraživanje koje će poravnati te neravne staze i gdje će se, pod vodstvom Duha Svetoga, otvarati srca za onu autentičnu istinu, sadržanu u Objavi i konkretno življenu i ukorijenjenu u prvotnoj Crkvi - Crkvi prvog tisućljeća, te povratkom na izvore i na duhovnu, teološku i liturgijsku baštinu otaca Crkve i njihova nauka i njihova svjedočanstva, sadržana u spisima ili u Predaji i predajama Crkve.

Stoga J. Ratzinger zaključuje da je “zadaca svakog odgovornog kršćanina, a na poseban način teologa i crkvenih voditelja, tom teološkom mogućem stvoriti duhovni prostor; bez ikakvih jeftinih površnosti svuda te suprotnosti promatrati i živjeti pod obvezujućim zahtjevom za jedinstvom, bez ikakve ravnodušnosti”.⁴¹

Tu preporuku i obvezujući zahtjev za boljim poznavanjem jednih i drugih, te za plodonosnijim dijalogom i istraživanjem tih pitanja, te prelazak na ključna pitanja koja dijele obje Crkve - pitanje papinskog primata, rezultirat će i značajnim riječima blagopokojnog pape Ivana Pavla II., u njegovoj ekumenskoj enciklici “Ut unum sint”, br. 96., kada ističe i zahtijeva: “Stvarno, premda nepotpuno zajedništvo, koje postoji među svima nama, ne bi li moglo privesti crkvene odgovornike i njihove teologe da uspostave sa mnom i o ovom predmetu bratski, strpljivi dijalog u kojemu bismo se mogli slušati iznad neplodnih polemika, imajući na umu samo Kristovu volju o svojoj Crkvi, dopuštajući da nas prožme njegov molitveni vapaj ‘tako neka i oni budu jedno, da uzvjeruje svijet da si me ti poslao’ (Iv 17,21)”⁴²

⁴⁰ *Theologische Prinzipienlehre*, str. 210-

⁴¹ Isto, str. 210.

⁴² Ivan Pavao II., *Ut unum sint. Orientale lumen*, KS-Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb 1995., str. 106.

Sam će Ratzinger, nakon svojih prognoza i preporuka drugim teolozima, te tih riječi iz Papine enciklike, kao pročelnik Kongregacije za nauk vjere, doprinijeti i tom direktnom suočavanju s pitanjem papina prvenstva. Stoga će Kongregacija za nauk vjere 1998. pripremiti "Izjavu o prvenstvu Petrova nasljednika" koja će biti jasni znak i putokaz tog nastojanja.⁴³

I govoreći o stanju ekumenizma na početku 21. st. kard. Ratzinger će, polazeći od ekleziologije II. vat. sabora, istaknuti dvije bitne zadaće pred kojima stoji ekumenski pokret i ekumenski hod u novom, trećem tisućljeću. On piše: "U toj prvoj zadaći ekumena (ekumenski pokret!), koji sam ja pokušao skicirati, radi se o tome da vidimo granice tih zahtjeva za jedinstvom; da ono promjenjivo kao takvo prepoznamo i da se naučimo živjeti jedni s drugima, u mnogostrukosti nastalih povijesnih oblika. I proces ujedinjenja koji se traži, stoji uvijek pred novim počecima".⁴⁴

S druge strane, ne smije se zanemariti bitna činjenica, da pitanje istine i autentičnog prihvaćanja objavljene istine nije pitanje većine, ili nekog preglasavanja i pitanje koja će strana odnijeti završnu pobjedu. Pri tome, Ratzinger postavlja jasno i čvrsto načelo: "Cilj je dijaloga, dakle, da se prepozna (pronađe) ona dublja usuglašenost (tj. ono u čemu se može složiti) naizgled suprotstavljenih pozicija, i da se pri tome, naravno, isključi i sve ono što proistječe samo iz određenog kulturalnog razvoja.... Tako je jasno, da ekumenski dijalog stoji pred potpuno različitom zadaćom nego što je to neka filozofska diskusija, ili kao neki politički pregovori. Njegov posljednji cilj jest, zajedništvo u vjeri. Ali, budući da vjera nije samo prosto oblikovanje ljudskog mišljenja, nego je plod nekog dara, ne može, u krajnjoj liniji, to zajedništvo proizići iz neke operacije mišljenja, nego to može biti samo darovano. I jer je, upravo, prava spoznaja Božje riječi i njezino razlikovanje od čiste ljudske riječi, i cilj svega toga, ne može se tu ispustiti Boga iz svega toga".⁴⁵

Dakle, dijalog ostaje kao jedini i ispravni put ekumenskog pokreta, te snažno sredstvo i način kojim će se i jedna i druga

⁴³ Vidi Kongregacija za nauk vjere, *Il Primato del Successore di Pietro nel mistero della Chiesa, Documenti e Studi* 19, LEV, Citta' del Vaticano 2002., str. 9-11.

⁴⁴ J. Ratzinger, *Weggemeinschaft*, str. 222.

⁴⁵ Isto, str. 223.

Crkva, tj. katolički Zapad i pravoslavni Istok, suočiti i s najvećim, preostalim teološkim i doktrinarnim problemima i nesporazumima, kao i različitim interpretacijama istog objavljenog nauka.

Sami doprinos i određeni iskorak koji je J. Ratzinger ponudio, posebice u pitanju papinog prvenstva, jesu neki aspekti primata koji je on, u studiji iz 1978. izložio. To su aspekti koji mogu poslužiti u teološkom dijalogu i sučeljavanju između Istoka i Zapada i biti, neke vrste, razbijači leda i otvaranja širih mogućnosti konsensusa. To su pitanja kolegijaliteta (biskupskog zbora s papom na čelu!), koji je snažno naglasio Drugi vat. sabor, te “mučenička” struktura samog primata, koja je jedan od jasnih znakova ispravnosti i autentičnosti crkvenog nauka.⁴⁶

Nešto od tog zajedničkog, *mučeničkog*, tj. svjedočkoga aspekta papine uloge, te cijele crkvene povijesti i svjedočanstva ostalih kršćanskih Crkava spomenut će i papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici “Ut unum sint”, kao dio zajedničke baštine i kao snažni element i poticaj jedinstvu Kristove Crkve. Služba Rimskog biskupa jest služba svjedočanstva, svjedočenja i pokazivanja ispravnog puta i jedinstva Crkve, i to kroz službu vidljivog i neraskidivog jedinstva. Papa to izražava ovako: “Ova Petrova funkcija mora ostati u Crkvi da ona, pod svojom jedinom glavom koja je Isus Krist, bude u svijetu vidljivo zajedništvo svih njegovih učenika”.⁴⁷

I u apostolskom pismu “Orientale lumen”, od 2.05.1995. Papa Ivan Pavao II. će uključiti tu mučeničku povijest drugih Crkva, konkretno Istočnih crkava, kao nešto što pripada svima, tj. cijeloj Crkvi Kristovoj. “Zajedničko iskustvo mučeništva i razmatranje djela mučenika svake Crkve, udioništvo na nauku tolikih svetih učitelja vjere, u snažnom širenju misli i njihovoj produbljenoj razmjeni pojačavaju ovaj divan osjećaj jedinstva”.⁴⁸

Prema tome, zajednička povijest, duhovna, liturgijska i doktrinarna baština, te iskustvo prvog tisućljeća su putokaz i sredstvo koje se, retroaktivno, treba uključiti u svaki budući

⁴⁶ Vidi J. Ratzinger, *Der Primat des Papstes und die Einheit des Gottesvolkes*, u *Dienst an der Einheit* (Hrsg. J. Ratzinger), Patmos, Duesseldorf 1978., str. 165-179., ovdje: 173.

⁴⁷ Enciklika UUS, br. 97.

⁴⁸ Pismo *Orientale lumen*, Dokumenti 104, KS i Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb 1995.

ekumenski poduhvat i teološko istraživanje, i koje će jedino voditi konačnom jedinstvu. I u tome su kard. J. Ratzinger, i blagopokojni papa Ivan Pavao II., na istoj liniji, zapravo nadopunjavaju se.

2.2. Katolička crkva i Crkve i crkvene zajednice proizišle iz reformacije

Što se tiče stava teologa J. Ratzingera prema Crkvama i crkvenim zajednicama proizišlim iz reformacijskog pokreta tijekom 16. st. , a i poslije, treba, prije svega, reći da on sam potječe iz njemačkog područja, i iz zemlje koja je taj pokret bolno doživjela i koji je podijelio i obilježio konfesionalnom podjelom njegovu domovinu, do najnovijih dana. Stoga je važno upozoriti i na posebnu osjetljivost i posebni interes koji je on pokazao u svojem dugogodišnjem radu i istraživanju i za tu vrstu crkvene podjele i nejedinstva.

U svezi s tom podjelom, on upozorava da je crkveni raskol na Zapadu, kao posljedica reformacijskog pokreta, složeniji problem od podjela prvog tisućljeća. Naime, radi se o velikoj različitosti i velikom mnoštvu unutar tih pokreta.

I može li se uspoređivati te dvije vrste crkvenih podjela u prošlosti? Zato on piše: “Zasigurno je na taj problem mnogo teže odgovoriti, s obzirom na ogromne mnogostrukosti svjetskog protestantizma, nego na pitanje odnosa katolicizma i pravoslavlja, koji su, da tako kažemo, proizišli od istog ‘zajedničkog i opće postojećeg uzorka’ i koji je jedinstveno započeo”.⁴⁹

Ali, usprkos tome, ekumenski se pokret i nastojanje oko jedinstva ne smije obeshrabriti i preferirati samo odnose i dijalog s pravoslavljem, zapostavljajući one sa crkvama i crkvenim zajednicama na Zapadu, tj. onim proizišlim i nastalim daljnjim dijeljenjem i podjelama unutar tih Crkava proisteklima iz reformacije.

Ali, kako to J. Ratzinger vidi i što je on, kao teolog, stručnjak i pročelnik Kongregacije za nauk vjere, sam doprinio unapređenju ekumenskog dijaloga između Katoličke crkve i Crkava s reformacijskim obilježjima? Budući da je to područje preširoko i teško je ulaziti u tu mnogovrsnu problematiku odnosa Kat.

⁴⁹ J. Ratzinger, *Prognosen*, str. 213.

crkve i Crkava i crkvenih zajednica proisteklih iz reformacije, jer ih je preko 300 i više, ograničit ćemo se samo na neke, najvažnije aspekte. Pokušat ćemo vidjeti doprinos J. Ratzingera u formulaciji i pri izradi nekih važnih dokumenata, koji su probudili veliku pažnju u posljednjem desetljeću 20. st. i na početku 21. stoljeća.

To je, prije svega, Izjava "Dominus Iesus", objavljena od Kongregacije za nauk vjere, dana 6.08. 2000. u jubilarnoj godini, i koju je potpisao kardinal J. Ratzinger, a poslije i sam papa Ivan Pavao II. O tom dokumentu koji je izazvao veliki interes, pa i silna osporavanja, mnogo se pisalo posljednjih godina. Budući da je na hrvatskom govornom području zaslužio vrijednu pažnju i brojne komentare, upućujemo na komentare tog dokumenta i na reakcije koje su nastale u svezi s tim, a mi ćemo obratiti našu pozornost na neke druge, manje poznate dokumente.⁵⁰

2.2.1. Dokument GER – Zajednička Izjava o opravdanju

Za bolje poznavanje zauzetosti kard. J. Ratzingera, kao teologa i stručnjaka, i kao pročelnika Kongregacije, u odnosu prema reformacijskim Crkvama i crkvenim zajednicama, važno je upozoriti i vidjeti njegov rad i doprinos na drugim dokumentima, posebice na dokumentu o opravdanju, tj. GER-dokumentu.

Taj je dokument jedan od značajnijih, i potpisan je u posljednje vrijeme, točnije na izmaku 20. stoljeća. To je "*Zajednička izjava o opravdanju*", koju su 31.10.1999. točno na "Dan reformacije" u Njemačkoj, potpisali pročelnik Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana kad. W. Kasper i predsjednik Svjetskog luteranskog saveza Joshua Nkomo.⁵¹

Široj javnosti je manje poznato da su prvi kontakti i susreti započeli već 1980. i to prilikom posjeta pape Ivana Pavla II. Njemačkoj. Nakon susreta s predstavnicima Evangeličkih crkava, porodila se ideja o djelotvornijoj suradnji i radu na nekim eku-

⁵⁰ Vidi osobito: T. Vukšić, *Teološki pluralizam i ekumenizam nakon Dominus Iesus*, u *Bogoslovska smotra* 73 (2003.), br. 2-3., str. 395-431; Vidi i Helmut Kraetzl, *Nova radost zbog Crkve. Angažirano svjedočanstvo*, KS, Zagreb 2005., str. 217-236.

⁵¹ Dokument nosi naslov, u originala, *Gemeinsame Erklarung zur Rechtfertigungslehre* (GER) i dugo je pripreman od stručnjaka i predstavnika Katoličke crkve i Svjetskog luteranskog saveza, posebice Evangeličke i Luteranske crkve iz BRD-a.

menskim pitanjima. Nakon toga je osnovana Mješovita grupa, komisija, u kojoj su bili predstavnici objiju Crkva, tj. Katoličke i Evangeličke. Na čelu te komisije izabrani su, s katoličke strane, kard. J. Ratzinger, tada nadbiskup Muenchena i Freisinga, a s evangeličke strane, zemaljski biskup Eduard Lohse, tada predstojnik Vijeća EKD-a.

Jedan od primarnih zadataka te komisije bijaše: pronaći neke teme i područja na kojima se mogu postići određeni, konkretni zaključci i rezultati, i na taj način, unaprijediti dijalog i ekumensku usmjerenost objiju Crkava u Sav. Republici Njemačkoj.

368

U osobnom susretu i sastanku dvojice pročelnika, riješeno je, tj. odlučeno je prethodno pitanje, koje se postavljalo kao veliki problem: je su li međusobne optužbe i ekskomunikacije iz 16. stoljeća na snazi i danas? Kard. Ratzinger i biskup Lohse su ta pitanja riješili na pozitivan način, i time uklonili najveću zapreku na putu daljnjeg dijaloga i daljnjeg napretka.⁵²

Nakon toga, odlučeno je da se posveti konkretnim problemima, tj. kao prvom problemu koji je od velikog značenja za sve, o problemu opravdanja.

Taj zadatak je povjeren stručnoj komisiji katoličkih i evangeličkih teologa. Naime, već otprije je u Njemačkoj postojala skupina, pod nazivom "Ekumenski radni krug evangeličkih i katoličkih teologa". Vodstvo tog povjerenstva je povjereno uglednom protestantskom teologu Wolfhartu Pannenbergu, i, s katoličke strane, Karlu Lehmannu, tada još teologu i profesoru u Freiburgu. Nakon imenovanja K. Lehmana za nadbiskupa Mainza, njegovo mjesto će preuzeti Theodor Schneider. Ta dvojica će, kroz višegodišnji rad i napore, te potrebna usaglašavanja i konzultacije s drugim tijelima, cijeli posao dovesti do kraja i sretnog potpisivanja *Zajedničke izjave* (31. 10. 1999.) u Augsburgu, kao mjestu nastanka Augsburške konfesije (Vjeroispovijesti, 1530.).

U izradi posebnog dokumenta o opravdanju uključit će se i viša razina, tj. neće ostati samo problem u Njemačkoj. Uključit će se i Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana, te Svjetski luteranski savez. I naravno, sve što poduzima Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana, u suradnji je i tijesnoj koordinaciji s Kongregacijom za nauk vjere.

⁵² Vidi Peter Neuner, *Joseph Ratzingers Beitrag zur Gemeinsamen Erklarung zur Rechtfertigungslehre*, u MThZ 56 (2005.), str. 435-448, osobito 436-437.

Upravo zbog tih činjenica kard. Joseph Ratzinger će, od početka tog poduhvata, biti tijesno povezan i pratit će taj rad, te surađivati na izradi tog prevažnog dokumenta. Dokument je, tijekom izrade prolazio kroz «Scile i Haribde», i mnogo puta je bio u opasnosti da bude odbačen, bilo s jedne, bilo s druge strane. Odlučujući doprinos i podrška kard. J. Ratzingera bila je tijekom 1998. Njemu se obratio luteranski zemaljski biskup Bayerina Johannes Hanselmann, koji je kardinala dobro poznao i s njim je održavao osobni kontakt, još iz vremena s kraja 70-ih godina, tj. iz vremena njegova rada u Regensburgu, te kao nadbiskup Muenchena i Freisinga.

Taj «Regensburški razgovor», ili susret - kako ga naziva P. Neuner, bio je 3. 11.1998. u Ratzingerovoj kući u Pentlingu kod Regensburga. «Sudionici su, uz kardinala Ratzingera i zemaljskog biskupa Hanselmana također učenik Ratzingerov Heinz Schuette, ekumenist, i Joachim Track, član Izvršnog odsjeka Svjetskog luteranskog saveza. Joachim Track prosuđuje, u svom izvješću, da se, na katoličkoj strani, treba zahvaliti ekumenskoj volji (spremnosti) Pape, kao i na zauzetosti kard. Ratzingera, te spremnosti kardinala Cassidyja, da se taj put podržao i da GER (dokument o opravdanju) nije propao.»⁵³

Na tom radnom sastanku sastavljen je radni papir koji je doveo do «Zajedničkog službenog stava» (Gemeinsame offizielle Feststellung - GOF),⁵⁴ i odlučeno je da će mu se pridodati Dodatak, ili Annex, kao razjašnjenje tog utvrđivanja činjenica. Taj dokument, tj. GOF, govori o « temeljnom slaganju (consensus), i utvrđuje da se otvorena pitanja trebaju zajednički objasniti i označava 'jedinstvo u različitosti', kao cilj punog, crkvenog zajedništva. I potpisivanje tog GOF-a, koji će GER potvrditi, bit će prvi put, gdje se razlike u nauci između Crkava, koje razdvajaju, moglo nadići. Bez zauzetosti kardinala Ratzingera to ne bi bilo moguće».⁵⁵

Može se reći da je ta zauzetost i doprinos kard. Ratzingera otklonila velike zapreke i otvorila put potpisivanju tog značajnog dokumenta. Još više, nakon potpisa tog dokumenta, u Njemačkoj je učinjen i sljedeći korak. U prigodi proslave 500-te

⁵³ Peter Neuner, "Joseph Ratzingers Beitrag zur Gemeinsamen Erklarung zur Rechtsfertigungslehre", u: *Muenchener Theologische Zeitschrift*, Sonderheft 5 (2005.), str. 435-448 (447).

⁵⁴ Isto, str. 447.

⁵⁵ Isto, 447.

godišnjice osnivanja sveučilišta u Lutherovu gradu Wittenbergu (2002.) organiziran je i posebni simpozij evangeličkih i katoličkih teoloških fakulteta, pod posebnim nazivom: »U svjetlu Božje milosti«. Tu se raspravljalo o višestrukoj važnosti i odjeku dokumenta GER, i što pojedini teolozi i teologije još mogu doprinijeti u nauci o opravdanju i u soteriologiji.

To će proširiti oblike suradnje između Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana i Svjetskog luteranskog saveza. I rad tih organizama «će se koncentrirati na pitanja kao što su razumijevanje službe, te pitanja apostoliciteta Crkve»⁵⁶ Ostaje nada da će kard. Ratzinger, kao novoizabrani papa nastaviti tim putem, osobito u suradnji sa Svjetskim luteranskim savezom i evangeličkom Crkvom.

Uostalom, on je to već i službeno pokazao. U prigodi svog prvog apostolskog putovanja u Njemačku na Svjetski dan mladih, u kolovozu 2005., u govoru predstavnicima drugih Crkava i crkvenih zajednica (19.08.2005.) je rekao: »Budući da i sam potječem iz ove zemlje, dobro poznajem teško stanje što ga je raskol jedinstva u ispovijedanju vjere, donio tolikim osobama i tolikim obiteljima. I to je jedan od razloga što sam odmah nakon mogega izbora za Rimskog biskupa, kao Petrova nasljednika, pokazao čvrstu odluku da obnovu punog i vidljivog zajedništva kršćana uzmem kao prioritet mogega pontifikata».⁵⁷

A što se tiče konačne ocjene tog dokumenta, koji se skraćeno navodi kao GER, važno je donijeti sud poznatog ekumenskog stručnjaka iz Njemačke, katoličkog teologa Petera Neunera, profesora s Teološkog fakulteta u Muenchenu. On zaključuje u svojoj studiji: «Nauka o opravdanju je, zaista, kako potvrđuje GER, 'neodvojivi kriterij koji neprekidno usmjeruje prema Kristu cjelokupnu nauku i praksu Crkve' (br.18.). Dogovor o opravdanju svečano potpisan u posljednjim sedmicama 20. stoljeća, predstavlja, stoga, polazišnu točku, od koje se sada treba krenuti da bi se dospjelo do dogovora, također, i o problemima koji su još kontroverzni. U vezi s tim treba obaviti teološki rad - rad koji će dovesti do cilja - crkvenog zajedništva samo ako bude udružen, također, s približavanjem u životu zainteresiranih konfesija. Dva aspekta moraju koračati zajedno kao što to pokazuje hod ekumenizma u 20. stoljeću».⁵⁸

⁵⁶ Isto, 448.

⁵⁷ Benedikt XVI., *Božja revolucija*, Verbum, Split 2005., str.105.

⁵⁸ Peter Neuner, *nav. dj.*, str. 448.

2.3. Perspektive ekumenskog pokreta

Još dok je bio nadbiskup Muenchena i Freisinga, teolog i profesor sistematske i fundamentalne teologije J. Ratzinger stavio je sebi u zadaću da ekumenski djeluje i da učini sve moguće za plodan susret i dijalog i pronalaženje putova u mukotrpnom traženju kršćanskog jedinstva.

Nastavljajući djelo svoga prethodnika na biskupskoj stolici kard. Juliusa Doepfnera, koncilskog oca i zauzetog ekumenskog djelatnika, i u suradnji s katoličkom akademijom iz Bayerna, organizirao je simpozij u Rimu o pitanjima papina primata, prvenstva Apostolske stolice. To je bilo 1977. u prigodi 80-te obljetnice života pape Pavla VI. Htjelo se okupiti teologe i stručnjake iz raznih kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica, osobito onih iz pravoslavnih Crkava, da bi se to pitanje «sa svih strana, egzegetski, povijesno, ekumenski i sistematski, te u kontekstu današnjih filozofskih izričaja, raspravlja». Sam je kardinal., kasnije, bio i urednik i izdavač svih tih priloga na gore spomenutom simpoziju, pod znakovitim imenom »Služba jedinstva. O biti i zadaći Petrove službe.»⁵⁹

Sam Ratzinger je imao zapaženo predavanje pod naslovom: »Papin primat i jedinstvo naroda Božjega».⁶⁰ On, tu, povezuje oba Vatikanska sabora i njihov nauk, te otvara perspektivu promatranja definicija I. vat. sabora u dubokoj povezanosti s naukom o kolegijalitetu biskupa, koja je doprinos II. vat. sabora. On piše: »Treba tome odmah pridodati da je II. vat. sabor pokušao tako opisati misao o kolegijalitetu, s kojom je preuzeo impulse iz životnog osjećaja sadašnjosti, i tako da je tu sadržana i misao o primatu»⁶¹.

Još više, on će se vraćati na misao i nauk II. vaticanskog sabora o kolegijalitetu izraženu osobito u dogmatskoj konstituciji »Lumen gentium» u 3. pogl, koje govori o hijerarhijskom ustrojstvu Crkve i posebno o episkopatu (br.18-29.). U br. 22 kaže: »Kolegij ili zbor biskupa nema vlasti osim ako se shvaća zajedno s Rimskim biskupom, Petrovim nasljednikom, kao Glavom, dok ovome ostaje potpuna vlast primata nad svima, bilo pastirima,

⁵⁹ Joseph Ratzinger, *Dienst an der Einheit. Zum Wesen und Auftrag des Petrusamtes*, Schriften der Katholischen Akademie in Bayern, Patmos, Duesseldorf 1978.

⁶⁰ Isto, str. 165-179.

⁶¹ Isto, str. 165.

bilom vjernicima». Ratzinger uključuje taj nauk u model zajedništva i zajedničarske strukture same kršćanske vjere. On piše: «Dade se pokazati, da *mi-struktura* kršćanstvu pripada na poseban način. Vjernik ne stoji, kao takav, nikada sam; i postati kršćaninom znači izići iz izolacije i ući u ono mi-djece Božje; to je čin priklanjanja objavljenom Bogu u Kristu, i uvijek to, također, priklanjanje onima već pozvanima.... Tome odgovara, također, da se i poziv učenika Isusovih, koji se predstavljaju u slici Dvanaestorice, i koje preuzima šifru ideju starozavjetnoga Božjeg naroda, i za koju je, ponovno bitno, da Bog ostvaruje zajedničku povijest, i da on sa svojim narodom postupa kao s narodom!»⁶²

Tu misao *mi-ustrojstva* kršćanstva, vjere i samog institucionalnog ustrojstva Crkve, gdje je nužan neki vid, službe jedinstva cjelokupnog organizma, Ratzinger će ponoviti i u svom najsuštavnijem djelu «Učenje o teološkim načelima».⁶³

Gledano iz perspektive primata i kolegijaliteta, te osobito unutarnjeg, inherentnog razloga i smisla opstojnosti primata, Ratzinger stavlja na prvo mjesto *vjeru* - vjeru kao osobno i odgovorno svjedočanstvo i svjedočenje za Krista raspetog i uskrslog. Smisao i svrha papina prvenstva jest posvjedočiti za jedinstvo naroda Božjega i osigurati i trajno čuvati to jedinstvo. U tom vidu Ratzinger piše: «Takav slijed odgovara najdublje središnjoj strukturi vjere u Novom zavjetu: 'Svjedoku Isusu Kristu odgovaraju svjedoci, koji, jer su upravo svjedoci, svojim imenom stupaju na njegovo mjesto. I učenje, kao odgovor na križ Isusa Krista, nije ništa drugo doli posljednja potvrda tog principa neodstupivog imenovanja, i držanja imenovane osobe'».⁶⁴

Primat se, tako, stavlja u okružje i perspektivu zajednice i zajedništva. Ponajprije je to u perspektivi osiguranja i svjedočenja jedinstva biskupskog zbora-onih koji nastavljaju i predstavljaju zbor Dvanaestorice, a zatim i cjelokupne zajednice vjernika- Crkve Kristove. Upravo taj vid i povratak na svetopisamsko okružje i perspektivu svjedočanstva i svjedočenja (*martyria*) daje i otvara neslućene mogućnosti za plodniji dijalog s ostalom odijeljenom braćom, posebice s pravoslavnim Crkvama i Crkvama i crkvenim zajednicama proizišlim iz reformacije, jer se i one

⁶² Isto, str. 166.

⁶³ Prvo poglavlje tog djela je naslovljeno: «O odnosu strukture i sadržaja u kršćanskoj vjeri». Vidi J. Ratzinger, *Theologische Prinzipienlehre*, str.15-87.

⁶⁴ J. Ratzinger, *Der Primat des Papstes*, u: *Dienst an der Einheit*, str.169.

snažno pozivaju i teže da se dopre do autentičnosti i izvornog nauka Sv. pisma i Predaje, te crkvenih predaja iz apostolskog i postapostolskog razdoblja. I ta dimenzija evanđeoskog svjedočenja i svjedočanstva – koje doseže svoj vrhunac u davanju vlastitog života, u mučeništvu za vjernost Isusu Kristu, postaje ključni kriterij i za vrijednost i smisao primata!

Pri tome se Ratzinger priziva na pisanje i samo iskustvo engleskog kardinala Reginalda Polea (1500.-1558.), koji je i sam bio kandidat za papu u tim burnim vremenima, u konklavama (1549.-50.) i koji se suprotstavio engleskom kralju Henriku VIII., upravo u pitanjima vrhovne glave u Crkvi. Sam Ratzinger, na tragu tog velikog čovjeka, i govoreći o primatu Rimskog biskupa kaže: «Mučenici su, za Polea, jednoznačni znak za to gdje stoji Crkva. Mučenici koji suprotstavljaju vjeru u nadnacionalnom jedinstvu cjelokupne Crkve i njezine Predaje nacionalno-kraljevskom kršćanstvu, su putokaz za to gdje kršćanin - kao kršćanin treba stajati u ovome sporu».⁶⁵

I na tragu tog načela, koji J. Ratzinger, na neki način, posuđuje od slavnog engleskog kardinala, može se držati i preporuka i zahtjev blagopokojnog pape Ivana Pavla II. iz enciklike «Ut unum sint» iz godine 1995., gdje Papa kaže: «Ovi sveci (tj. mučenici) dolaze iz svih Crkava i crkvenih zajednica i otvorili su im ulaz u zajedništvo spasenja. Kad se govori o zajedničkoj baštini, u nju se ne smiju upisati samo ustanove, obredi, sredstva spasenja, tradicije koje je sačuvala svaka pojedina zajednica i iz kojih su se oblikovale, nego u prvom redu i prije svega ova stvarnost svetosti» (br.84.). To zajedničko štovanje i primjer mučenika i svjedočanstvo sviju Crkava može se koncentrirati i na teški problem- problem pronalaženja zajedničkog rješenja i za pitanje papina prvenstva. I ta ideja martirološkog poimanja same ideje papina prvenstva jest nešto na čemu uporno ustraje i u drugim svojim djelima, spisima i studijama kard. J. Ratzinger, tj. sadašnji papa Benedikt XVI.⁶⁶

⁶⁵ Isto, str. 173.

⁶⁶ Usp. Joseph Cardinal Ratzinger, *Weggemeinschaft des Glaubens. Kirche als Communio, Festgabe zum 75.Geburtstag* (Hrsg vom Schuelerkreis.Redaktion S.O.Horn-V.Pfnuer), Sankt Ulrich Verlag 2002. Tu se donosi mnogobrojna literatura, knjige, članci, studije, i može se vidjeti mnoštvo naslova s tematikom papina prvenstva i nastojanja da se ta tema približi čitateljima, i da se uključe i nastojanja ostalih Crkava i crkvenih zajednica o tom pitanju.

Kakve su prognoze i koji je mogući put i napredak koji se očekuje od ekumenskog pokreta u aktualnom trenutku? J. Ratzinger je i o tome pisao već 1976. Naime, te je godine Zaklada «Pro Oriente» iz Beča organizirala znanstveni skup pod nazivom: «Prognoze za ekumensku budućnost» (Beč, 25.-26.01.1976.). Što se tiče prognoza i mogućnosti ekumenskog dijaloga i napretka na tom putu J. Ratzinger je ostao na onoj dvostrukoj razini i stavu koji je već postavio dekret o ekumenizmu Drugog vatikanskog sabora «Unitatis redintegratio». Naime, po tom dekretu razlikuju se i različito se pristupa ekumenskom dijalogu kada se radi o Crkvama pravoslavnog Istoka, a drugačije s Crkvama i crkvenim zajednicama proisteklim iz reformacije i poslije 16. stoljeća. Doista, poseban je položaj istočnih Crkava, kako to već razlikuje UR (br.14-18.), a poseban je položaj i tretman odijeljenih Crkava i crkvenih zajednica na Zapadu (br.19.-23.).

Što se tiče pravoslavnih Crkava Istoka Ratzinger iznosi interesantan prijedlog. On tada piše, tj. predlaže, kao neku međuetapu u međusobnom priznanju i dogovorima Katoličke crkve i pravoslavnih Crkava: «Sjedinjenje bi se moglo, ovdje, dogoditi na bazi da, s jedne strane, Istok odustane od toga, da se bori protiv zapadnjačkog razvoja drugoga tisućljeća kao heretičkog, a da Katoličku crkvu prihvati u njezinom obliku kao pravovjernu i pravomoćnu, kako ju je pronašla u tom razvoju, dok, obratno, Zapad treba priznati Crkve Istoka u obliku koje su one sačuvalе, i to kao pravovjeran i pravomoćan».⁶⁷

Što se tiče njegova stava prema Crkvama i crkvenim zajednicama koje su proizišle iz reformacije i susljednih podjela, i koje su se razvijale tako, da ih, sudeći po članstvu u Ekumenskom vijeću Crkava iz Ženeve, danas ima više od 300,⁶⁸ on se već vidio u njegovu doprinosu u pripremi i izradi dekreta koji su i realizirani. Jednu pojedinost je, pri tome, važno naglasiti, koju je J. Ratzinger tada istakao, a koja se rijetko kada spominje i mnogima je nepoznata. On govori o mogućem sjedinjenju Katoličke crkve i pravoslavnih Crkava, te upućuje da sjedinjenje ne mora biti istovremeno, i s Istokom i sa Zapadom. Čak štoviše, jedno sjedinjenje koje bi prethodilo drugome, moglo bi biti i blagotvorno, tj. usmjeravajuće. Pri tome J. Ratzinger piše: »Jedno

⁶⁷ J. Ratzinger, *Prognoze fuer die Zukunft des Oekumenismus*, str. 212.

⁶⁸ Godine 2006. broj Crkava članica EVC (WCC), uključujući i pravoslavne i staroistočne Crkve doseže brojku od 348 Crkava i crkvenih zajednica.

treba, u svakom slučaju, biti jasno: sjedinjenje između katolika i pravoslavaca ne sprječava jedinstvo s reformacijskim Crkvama, nego čak, olakšava ga». ⁶⁹

3.1. Papa Benedikt XVI.

Kard. Joseph Ratzinger izabran je, u konklavama, 19.04. 2005. za Rimskog biskupa i uzeo je sebi ime Benedikt XVI. Već 25. 04. novi je papa posjetio baziliku sv. Pavla izvan zidina grada Rima, i tu održao znakovitu homiliju, koja je važna i s ekumenskog zrenika. U njoj je Papa naglasio ulogu i primjer sv. Pavla «misionara svih naroda» i onoga «koji se brine za sve Crkve» (2 Kor 11,28.). Na tom tragu, on naglašava misijsku, misionarsku zadaću svoje službe. Navodeći tekst iz «Ad gentes», br. 1. Papa kaže da je «zadaća (apostolskih) nasljednika da nastave to djelo, jer Božja riječ treba trčati i biti proslavljena (2 Sol 3,1), i Kraljevstvo Božje treba biti naviještano i uspostavljeno na cijeloj zemlji». ⁷⁰

Time je htio reći da se autentični navještaj i djelotvorni glas Kristove Crkve može čuti i imati odjeka u suvremenom svijetu, ako kršćani i kršćanske Crkve postignu i ostvare željeno jedinstvo i konačno ostvare Kristovu oporuku i žarku želju i goruću molitvu uoči svoje muke i smrti: «Ne molim samo za njih nego i za one koji će po njihovoj riječi vjerovati u me, da svi budu jedno. Kao što si ti, Oče, u meni, i ja u tebi, tako neka i oni budu u nama jedno, da svijet vjeruje da si me ti poslao» (Iv 17,20-21.)

Već u prvom susretu s predstavnicima drugih Crkava i crkvenih zajednica (25. 04. 2005.) novoizabrani papa Benedikt XVI. je progovorio i o ekumenizmu i iskrenoj raspoloživosti. ⁷¹

U istom nastupu Papa je naglasio da je ekumenski put Katoličke crkve *neopozivi proces*. On kaže: «Idimo naprijed u nadi! Na tragu mojih prethodnika, a posebice Pavla VI. i Ivana Pavla II., snažno osjećam potrebu ponovno potvrditi neopozivu zauzetost koju je prihvatio Drugi vat. sabor i koja je prosljeđena u tijeku posljednjih godina zahvaljujući i djelovanju Papinskoga

⁶⁹ J. Ratzinger, *Prognose fuer die Zukunft*, str. 213.

⁷⁰ Vidi http://www.vatican.va/holy-father/benedict_xvi/homilies (2005) documents

⁷¹ Govor predstavnicima Crkava i crkvenih zajednica. Vidi http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi_speeches (2005) april/documents/hf. (25.04.05.)

vijeća za promicanje kršćanskog jedinstva. Put prema punom zajedništvu, koje je Isus htio za svoje učenike zahtijeva hrabrost, ljupkost, čvrstoću i nadu da se postigne zadani cilj, u konkretnoj poučljivosti onome što Duh kaže Crkvama»⁷²

Slične izjave i sadržajno identične poruke papa je Benedikt XVI. ponovio i u drugim prilikama, bilo u susretima s predstavnicima drugih Crkava i crkvenih zajednica, bilo u posebnim prilikama, tj. godišnjicama pojedinih događaja, ili u proslavama zaštitnika druge Crkve, kao npr. na svetkovinu sv. Andrije u Carigradu, bilo u apostolskim pismima, upućenima patrijaršima drugih Crkava, ili primajući čelnike raznih ekumenskih udruženja, kao što su to Ekumensko vijeće Crkava iz Ženeve, Svjetskog luteranskog saveza, Svjetskog udruženja reformiranih Crkava, itd.

Izdvojili bismo najznačajnije poruke u prvoj godini pontifikata i u prvim mjesecima 2006. Primajući glavnog tajnika Ekumenskog vijeća Crkava gosp. Samuela Kobiu, dana 16.06.2005. Papa je istakao: »U prvim danima svog pontifikata potvrdio sam da je moj, prvotni zadatak i dužnost da neumorno radim da bi se ponovno izgradilo puno i vidljivo jedinstvo svih sljedbenika Kristovih. To traži, osim svih dobrih namjera, konkretne čine koji će ući u dušu i potaknuti savjesti... potičući svakoga na ono unutarnje obraćenje koje je pretpostavka svakom napretku na putu ekumenizma» (*Missa pro Ecclesia*, br.5.).⁷³

A u pismu koje je uputio preko kard. Waltera Kaspera, predstojnika Papinskog vijeća za jedinstvo kršćana devetoj općoj konferenciji Ekumenskog vijeća Crkava, koja se održavala u Porto Alegre (Brazil), od 14. do 23. veljače 2006. papa Benedikt XVI. je poručio: »Prisjećajući se naše zajedničke krsne vjere u Trojedinoga Boga, Katolička crkva i Ekumensko vijeće Crkava traži putove da što djelotovornije surađuje u zadaći svjedočenja božanske ljubavi Bogu. Poslije četrdeset godina plodne suradnje, mi gledamo unaprijed, nastavljajući to putovanje nade i obećanja, intenzivirajući naša nastojanja prema postignuću onoga dana kada će kršćani biti ujedinjeni u navještau evanđeoske Poruke spasenja sviju. I dok zajednički putujemo, mi moramo biti otvoreni znakovima božanske Providnosti i nadah-

⁷² Isto.

⁷³ Govor prilikom audijencije Samuela Kobie, dana 16.06.2005. Vidi [http://www.vatican.va/holy-father/benedict_xvi.\(speeches 2005 \(june\)documents/hf](http://www.vatican.va/holy-father/benedict_xvi.(speeches%202005%20(june)documents/hf)

nuću Duha Svetoga, jer mi svi znamo da taj 'sveti cilj pomirenja svih kršćana u jedinstvu jedne jedincate Crkve Kristove nadilazi ljudske snage i sposobnosti'(UR, 24.). Naše povjerenje je u tome samo u molitvi samoga Krista: 'Sveti Oče, čuvaj u svome imenu one koje si mi dao, da budu jedno kao i mi'(Iv 17,11)».⁷⁴

3.2. Susreti poglavara Crkava na najvišoj razini

Moglo bi se još navoditi brojne primjere Papine zauzetosti i potvrde 'neopozivog i neporecivog angažmana' Kat. crkve i njezinih najviših struktura u Rimskoj kuriji na ekumenskom putu i naporima kojima se želi prokrčiti put do punog, vidljivog zajedništva i jedinstva svih Kristovih učenika na ovoj zemlji. Prva godina pontifikata dovoljno je pokazala i označila put ekumenske zauzetosti i prioriteta koje je sami papa Benedikt XVI. postavio i jasno obznanio svima.

Papa je nastavio lijepu tradiciju koja se ustalila nakon Drugog vat. sabora. Naime, svake godine na svetkovinu sv. Petra u Rim dolazi delegacija Carigradskog patrijarhata i sudjeluje u proslavi svetkovine sv. Petra. Tako je bilo i 2006. Delegacija, koju je predvodio metropolit Pergama i poznati teolog Joannis (Zizioulas), koji je istovremeno i supredsjednik Mješovite međunarodne komisije za teološki dijalog katolika i pravoslavaca, boravila je nekoliko dana u Rimu. U homiliji Papa je naglasio da je dijalog, koji se već dugo odvija "ušao u novo razdoblje. Spontano, mi uhvatimo same sebe želeći moliti da Duh Sveti prosvijetli i ražari naša srca; osnažujući našu zajedničku želju da odgovorimo, onoliko koliko to zavisi od nas, na Gospodnju žarku molitvu: '*Ut unum sint*'; i da, na taj način, učenici Kristovi mogu zajedno naviještati njegovo Evanđelje cijelom svijetu, ujedinjeni u vjeri, i tako, vjerujući u njega, svi će biti spašeni!"⁷⁵

Papa će osobno uzvratiti posjet Carigradskom patrijarhu Bartolomeju I. dana 28.11.06., u prigodi proslave svetkovine sv. Andrije, zaštitnika Carigradske Crkve. Bit će to nova prilika i

⁷⁴ Pismo pape Benedikta XVI. kard. W. Kasperu, u prigodi 9. Svjetske konferencije EVC-a u Porto Alegre-u(Bra), od 25.01.2006. Vidi [http://www.vatican.va/holy-father/benedict.XVI/letters\(2006/documents](http://www.vatican.va/holy-father/benedict.XVI/letters(2006/documents)

⁷⁵ Pozdrav Sv. Ocadelegaciji Car. patrijarhata, 29.06.2006; Vidi <http://212.77.1.245/news-services/bulletin/newa/18558.php?index=18558&po-date=29.06.2006&lang=it>

novi korak u zajedničkom nastojanju da se ekumenski pokret, nakon jednog desetljeća zastoja i malodušnosti i novonastalih problema, snažnije pokrene i doprinose bržem hodu na putu željenog jedinstva.

Za studeni 2006. godine predviđeni su dva značajna posjeta samom Rimu i Rimskom biskupu. Poglavar Anglikanske Crkve i nadbiskup Canterburyja Rowan Williams, te nadbiskup Atene i cijele Grčke pravoslavne Crkve metropolit Christodoulos posjetiti će Rim i grobove apostolskih prvaka Petra i Pavla, te tako obilježiti 40-u godišnjicu susreta Pape Pavla VI. i anglikanskog nadbiskupa Ramseyja 1966.god., te započeti novo razdoblje u odnosima između Rima i Grčke pravoslavne crkve koji nisu bili baš idealni u posljednje vrijeme.

ZAKLJUČAK

Životni i teološki doprinos kard. J. Ratzingera, sadašnjeg pape Benedikta XVI., obilježio je Drugi vatikanski sabor.

Njegov studij i profesionalna izobrazba usmjerili su ga na proučavanje Augustinove misli i nauka o Crkvi kao «narodu Božjem», te produbljivanje Bonaventurine misli o božanskoj Objavi, kao odlučujućem trenutku ljudske i spasenjske povijesti. Ta priprema i posebni interes za te teme bit će mnogostruko korisna u saborskim diskusijama i pri izradi ključnih dokumenata Drugog vatikanskog sabora, posebice «Lumen gentium» i «Dei Verbum».

Značajni su njegovi doprinosi i u nauku o primatu, kolegijalitetu biskupa, Objavi, Predaji, te u ekumenskim problemima. Profesionalna služba kao profesora dogmatske i fundamentalne teologije na Teološkim fakultetima u Bonnu, Muensteru, Tuebingenu i Regensburgu još će više izoštriti njegov smisao i interes za probleme posaborske Crkve i njezin napor da se proces «repcije» saborskog nauka i smjernica odvija u pravom, autentičnom duhu i u skladu s ' duhom ' Sabora.

U posaborskom vremenu, posebice u svezi s ekumenizmom, J. Ratzinger je jasno dijagnosticirao goruće probleme, te na temelju Objave, Predaje Crkve upućivao na ozbiljan, ustrajan i doktrinarni dijalog, te zajedničko istraživanje i pronalaženje autentičnog smisla Sv. pisma i njegova ucjepljenja u život Crkve i u njezinim institucijama.

Gledano iz te perspektive kard. J. Ratzinger je dao svoj puni doprinos ekumenskom pokretu, usmjeravajući ga na ono što je ključno, bitno, zajedničko i što je u sakramentalnom i institucijskom temelju Kristove Crkve, i što sve kršćanske Crkve trebaju prepoznati i kao 'obvezujuće' prihvatiti.

Ekumenizam i ekumenski hod jest i za njega obvezujući zahtjev i neopozivi hod, neporecivi proces, te znak vjernosti Kristu Gospodinu.

Ali, on upozorava da na tom putu treba biti ponizan, strpljiv, ustrajan i tražiti ponajprije «dar odozgor», dar Božje milosti i nadahnuće Duha Božjega, jer taj poduhvat nadilazi ljudske snage. Svakako, značajno je da je kard. Ratzinger, aktualni papa Benedikt XVI. jasno označio da je ekumenski hod i ekumenski razvoj *integralni dio razvoja vjere* i kao takav mora doći do svijesti svakog kršćanina.

JOSEPH RATZINGER AND ECUMENISM

Summary

The newly elected pope Benedict XVI was Head of the Congregation for the Doctrine of Faith from 1981 to 2005. That difficult and challenging position seems to have pushed into the background his extensive theological work, especially his ecumenical commitment.

The first part of this work gives an essential outline of his most important theological works. Then the author points at his contribution to the ecumenical movement and dialogue between the Catholic Church and other Christian churches and communities.

In the second part the focus of the article are the key issues and burning problems of ecumenism. The author also analyses J. Ratzinger's specific and personal contribution, who, as a theological writer and the closest fellow-worker of pope John Paul II, has cleared a "new way" to ecumenism and has strived for the unity of all Christ's followers.

Key words: ecumenism, J. Ratzinger, ecumenical movement, ecumenical documents, justification, split between the East and the West, ecumenical meetings